

Türkiye'de İşsizlikle Mücadele Politikalarında UMEM(Beceri'10): Seçilen İller Bazında Değerlendirmeler¹

The UMEM (Skills' 10) Project in Policies Against Unemployment in Turkey: Evaluations on Provincial Basis

Betül GÜMÜŞ²

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı Türkiye'de işsizlikle mücadele kapsamında uygulanan programlardan biri olan Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri (UMEM) Beceri'10 projesinin belirlenen illerdeki faaliyetlerini incelemek ve projenin seçilen illerdeki başarısını değerlendirmeye çalışmaktır.

Tasarım/Yöntem: Bu projenin seçilen illerdeki faaliyetleri projenin uygulandığı 2011-2015 döneminde illerdeki proje sonrası istihdam oranları, kursiyer sayıları, meslek grupları gibi göstergeler göz önüne alınarak incelenmiştir.

Bulgular: Yapılan incelemeler ile elde edilen sonuçlar, bu illerdeki projenin faaliyetlerinin illerin ekonomik yapısına ve sanayisinde ağırlıklı üretim yapılan sektöre göre farklılaştığını göstermektedir.

Sınırlılıklar: UMEM Beceri'10 projesinin faaliyetleri Aksaray, Karaman, Kayseri, Denizli, Konya illeri için incelenmiştir.

Özgünlük/Değer: Türkiye'de işsizlik ve işsizlikle mücadelede uygulanan politikalar konusunda pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak UMEM Beceri'10 projesi hakkında yapılmış çalışmalar oldukça azdır. Yapısal işsizliğin ön plana çıktığı Türkiye'de bu çalışma, UMEM Beceri'10 projesinin incelenmesi ve istihdam sağlama konusunda yapılan değerlendirmelerin, uygulanması planlanan diğer programlarda dikkate alınabilecek olması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlikle Mücadele, İşsizlik, UMEM, Mesleki Eğitim

Abstract

Purpose: Specialized Vocational Training Centers (UMEM) Skill'10 project is one of the programs implemented within the scope of combating unemployment in Turkey. The aim of this study is to examine the activities of the (UMEM) Skill'10 project in the selected provinces and to try to evaluate the success of the project in the selected provinces.

Design/Methodology: The activities of this project in the selected provinces were examined by considering indicators such as employment rates, number of trainees, occupational groups after the project in the provinces during the period of 2011-2015, when the project was implemented.

Findings: The results obtained through the examinations show that the activities of the project in these provinces differ according to the economic structure of the provinces and the sector in which the industry is predominantly produced.

Limitations: The activities of the UMEM Skill'10 project were examined for the provinces of Aksaray, Karaman, Kayseri, Denizli and Konya.

Originality/Value: There are many studies on unemployment and policies applied in the fight against unemployment in Turkey. However, there are very few studies on the UMEM Skill'10 project. In Turkey, where structural unemployment has come to the fore, this study is important in terms of examining the UMEM Skill'10 project and considering the evaluations made on employment creation in other programs planned to be implemented.

Keywords: Combating Unemployment, Unemployment, UMEM, Vocational Education

¹ Bu çalışma Betül GÜMÜŞ'ün "Türkiye'de İşsizlikle Mücadele Politikalarında UMEM (Beceri'10): Konya, Ankara, Kayseri, Karaman, Aksaray, Denizli Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD Kırsal Kalkınma (100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri), b.avci42@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6939-2557

1. GİRİŞ

Bir ülkede cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen, iş arayan ancak istihdam edilmeyen çalışma çağındaki bireylere işsiz, ülkede bu durumun oluşması işsizlik olarak tanımlanmaktadır. İşsizlik ülke ekonomisini ve aynı zamanda bireyleri olumsuz etkileyen, sosyal ve ekonomik sonuçları ağır olan önemli bir problemdir. İşsizlik işsiz olan birey için gelir kaybını ifade eder. Gelir kişiler için yaşamını sürdürmenin bir gereğidir. Yaşamı için gerekli olan geliri sağlayamayan veya kaybeden insan hem maddi hem manevi pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunlara örnek olarak geçim sıkıntısı çekmek, aile içinde huzursuzluk ve şiddet problemleri ile karşılaşmak, sağlığından olmak, çeşitli psikolojik sorunlar yaşamak gösterilebilir. Ülke ekonomisi anlamında değerlendirildiğinde, işsizlik ülkenin üretim potansiyelinden tam olarak fayda sağlayamadığını ifade etmektedir. Bu nedenlerle ülkeler işsizlik konusunun üzerinde önemle durmaktadırlar.

İşsizlik ülkelerin ekonomik yapılarına göre değişkenlik göstermektedir. İşsiz nüfusun özelliklerini, işsizlik türlerini, nedenlerini ve boyutunu belirlemek önem arz etmektedir. İşsizlik problemine kalıcı çözümler getirebilmek için bu özelliklerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Türkiye’de iş arama süresi genellikle kısadır ve işsizlik daha çok yapısal niteliktedir. Türkiye’de en çok işsiz olan kesim genel işsizlik oranının iki katına ulaşan oranı ile gençlerdir. Bunun nedenlerini yapısal ve demografik konular ile açıklamak mümkündür. Türkiye’de eğitim sisteminde aksaklıkların olması, genç nüfus sayısının fazla olması genç işsizliğinin yüksek olmasının temel nedenleridir.

İstihdam politikaları işsizliğin nedenlerini ve neden olduğu olumsuz sonuçları bertaraf edebilmek üzerine geliştirilmektedir. Türkiye’de işsizlikle mücadele politikaları; işsizliğin nedenlerine yönelik aktif istihdam politikaları ve işsizlere gelir desteği veren, işsizliğin sonuçlarına odaklanan pasif istihdam politikalarından oluşmaktadır. Türkiye’de işsizlere gelir desteği sağlamaya yönelik politikalar; kısa çalışma ödeneği, ücret garanti fonu, iş kaybı tazminatı, işsizlik sigortası ve kıdem tazminatı uygulamalarını kapsamaktadır. İşsizliğe neden olan etmenlere odaklanan ve onları çözmeye ve ortadan kaldırmaya yönelik oluşturulan politikalar ise istihdam sübvansiyonu, Türkiye İş Kurumunun (İŞKUR) iş ve işçi bulma ile danışmanlık hizmetleri ve mesleki eğitim programları gibi işsizlerin iş bulmalarına yardımcı olan ve istihdam olanaklarının gelişmesini ve artmasını sağlayan uygulamaları içermektedir. Türkiye’de bu istihdam politikalarının önemli bir kısmı İŞKUR tarafından uygulanmaktadır. İŞKUR istihdam olanaklarını geliştirmek ve arttırmak amacıyla programlar ve projeler hazırlamakta ve uygulamaktadır. Bu uygulamalar, çalışanların mesleki eğitimi, toplum yararına programlar, işbaşı eğitim programları, girişimcilik eğitim programları, mesleki eğitim kursları, eski hükümlü ve engelliye kendi işini kurma desteği, korumalı işyerleri projesi, özel politika ve uygulamalar, Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri (UMEM) Beceri’10 Projesi gibi proje ve programlardan oluşmaktadır (İŞKUR, 2017).

Türkiye’de oluşturulan bu projelerden biri olan ve 5 yıl yürürlükte kalan UMEM Beceri’10 projesi 2011 ile 2015 yılları arasında Türkiye’nin tüm illerinde uygulanmıştır. Projenin hazırlanması ve yürütülmesi TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile gerçekleşmiştir (UMEM, 2015).

UMEM Beceri’10 projesi ile ilgili ilk akademik çalışma 2011’de Bursa ili örneği kapsamında Işığışık (2011) tarafından yapılmıştır. Erdem (2012) tarafından yapılan tez çalışması ile Dinççağ (2011) tarafından yapılan çalışma UMEM Beceri’10 projesi hakkında yapılmış diğer çalışmalara örnektir. Konya ili kapsamında UMEM Beceri’10 projesi konusunda yapılmış olan ilk akademik çalışma ise Buluş (2014) tarafından yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında projenin Aksaray, Karaman, Kayseri, Denizli, Konya illerindeki faaliyetleri incelenmiştir. Eğitim sağlanan iş kolları, eğitim alan kişilerin cinsiyetleri gibi nitel özelliklerin yanısıra eğitimlere katılan kursiyer sayıları, başarılı olan kursiyer sayıları ve istihdam edilen kişi sayısı ve oranı gibi nicel özellikler yardımıyla bu iller için projeye ait değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada ele alınan şehirlerin kendilerine özgü sektörel üretimleri bulunmaktadır. Karaman gıda, Kayseri mobilya, Denizli tekstil, Konya ağır sanayi ve tarım makineleri üretiminde,

Aksaray gıda ve otomotiv sektöründe öne çıkan bir sanayi yapısına sahiptir. Bu durumda illerin sanayi yapılarının farklılaşması ile birlikte illerde açılan kurslar da illerin sanayi yapılarına göre farklılaşmaktadır. Program kapsamında illerde açılan kurslarda eğitim alanlar ve istihdam edilenler bu duruma göre değişmektedir. Örneğin tekstil yoğun sanayisi bulunan Denizli'de kadın kursiyer fazladır ve bu nedenle eğitimler sonucu kadınlara istihdam sağlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin işsizlik sorununu sosyal ve ekonomik yönleriyle incelemek, ele alınan illerde UMEM Beceri'10 projesinin faaliyetlerini değerlendirmesi ve projenin istihdam özelinde sonuçlarını görmektir. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak işsizlikten bahsedilmekte ve Türkiye'nin işsiz nüfusun özellikleri ve işsizliğin yapısı incelenmektedir. Sonrasında Türkiye'de işsizlikle mücadele kapsamında yapılan uygulamalara değinilmektedir. Ardından UMEM Beceri'10 projesi ele alınmakta ve projenin Karaman, Aksaray, Kayseri, Denizli ve Konya illerine ait faaliyetleri incelenmektedir. Son olarak proje ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

2. İŞSİZLİK KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE İŞSİZ NÜFUSUN ÖZELLİKLERİ

İşsizlik genellikle çalışabilecek yaşta olan, bir işte çalışmaya engeli olmayan, çalışma gücü ve isteği olan insanların istihdam olanağına erişememesi durumu biçiminde tanımlanmaktadır. Uluslararası tanımlamalarda işsizlik aktif nüfus içinde yer alan bireylerin, iş arıyor, işe başlamaya hazır ancak işinin olmaması durumu olarak belirtilmektedir.

TÜİK'in işsizlik tanımı ise çalışma çağında olan kurumsal olmayan nüfus içinde bulunan, on beş gün içerisinde çalışabilecek ve son dört hafta içerisinde iş arama kanallarını kullanmış olan bireylerin referans döneminde istihdam edilememeleri şeklindedir (TÜİK, 2023). En basit haliyle, işsizlik insanların yaşam şartlarının kötüleşmesi ve sosyal ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya gelmesi anlamına gelmektedir. Bu sebeplerden ötürü politika yapıcılarının işsizliğe çok önem vermeleri, çözebilmek için politikalar geliştirmeleri ve bu konuda vaatler vermeleri şarttır (Mankiw, 2009).

Neo-Klasik ve Klasik iktisadi düşünceye göre ekonomi tam istihdam seviyesindedir ve üretim sürecinde üretim faktörlerinin tümü bulunmaktadır. Bu nedenle ekonomilerde işsizlik olmayacaktır onlara göre işsizlik iradidir. Bir ekonomide eğer işsiz kişiler var ise bunlar kendileri istemedikleri için çalışmamaktadırlar. Keynesyen iktisadi düşünceye göre ekonomiler eksik istihdamdadır ve talep yetersizliği durumunda işsizlik oluşacaktır ve işsizlik gayri iradidir (Dinler, 2004). İşsizliğe yol açan nedenler her ülkede farklılık göstermektedir. İşsizliğin farklı türleri vardır ve her ülke için bunları belirlemek ve bilmek işsizliğin çözümünde kilit öneme sahiptir.

İşsizliği farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Mevcut tanımlar da genel anlamda gizli işsizlik ve açık işsizlik ayrımı yapılmaktadır. Gizli işsizlik; çalışıyor durumda görünen bireylerin bir kısmı işten ayrıldığında üretimde bir düşüş yaşanmaması olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2021). Yani aslında işte çalışan kişiler vardır ancak bu kişilerin üretime katkıları yoktur (Zaim, 1997). Açık işsizlik, bir kişinin çalışma saati ve cari ücret vb. şartları kabul ederek iş aradığı halde çalışmıyor olması durumunda oluşan işsizliktir (Çelik, 2013). Açık işsizliğin türleri (Biçerli, 2004; Koray, 2000; Pekin, 2012; Köklü, 1976; Zaim, 1997):

- Arızı -friksiyonel (geçici) işsizlik; emek piyasasının hareketliliğinden kaynaklanan işsizlik türüdür. Genel olarak bir işten ayrılıp başka bir işte çalışmaya başlamadan önce veya yeni mezun olan kişilerin çalışmaya başlamalarından önce geçen süreyi ifade eder. İşsizliğin süresi kısadır. Bu işsizlik ekonomilerde hep vardır ve olacaktır.
- Yapısal işsizlik; emek piyasasında çalışmak isteyen işsizlerle hali hazırda olan işlerin uyumsuzluğu durumunda ortaya çıkan işsizlik türüdür. Gelişmekte olan ülkelerde çok sık karşılaşılmaktadır. Bu işsizliğe strüktürel işsizlikte denilmektedir.
- Konjonktürel işsizlik; piyasa ekonomilerinde görülür. İktisadi faaliyetlerin düzeyi hep aynı kalmaz dalgalanmalar meydana gelir. Daralma dönemlerinde oluşan durgunluk, kriz ile genişleme dönemlerinde oluşan refah, yükseliş gibi aşamaları olan konjonktür hareketleri görülür. Durgunluk aşamasında iktisadi faaliyetlerde düşüşler yaşanır ve işsizlik yükselir. Refah aşamasında iktisadi faaliyetlerde artış görülür ve işsizlik azalır.

- Mevsimsel işsizlik; iklim koşullarına bağlı olarak ortaya çıkar. Yılın belirli mevsimlerinde iş varken diğer mevsimlerinde işin olmaması durumunda görülür. Kişi kendi iradesi ile işin olduğu dönemde çalışmayı, olmadığında ise işsiz olmayı kabul etmektedir.
- Teknolojik işsizlik; işgücünün yerini makinelerin almasıyla oluşan işsizlik türüdür. İşçilerin yaptığı işleri artık makinelerin yapması ile o işi yapan işçiler işsiz kalmaktadırlar. Üretim sürecinde gelişen teknolojilerin kullanılması üretimin artmasına yol açarken bazılarının işlerinden ayrılmalarına neden olmaktadır. Uzun vadede düşünöldüğünde ise teknolojiadaki ilerlemeler yeni işlerin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Bu durumda var olan işgücünü yeni mesleklere hazırlayabilmek önemlidir.

Türkiye nüfusu artan, hızlı şehirleşme yaşayan bir ülke olması dolayısıyla istihdam olanakları zayıflamakta ve işsizlik artmaktadır. Hızlı nüfus artışıyla birlikte kişi başına gelirin düşmesi ve tasarrufların azalması yatırımları ve istihdamı olumsuz etkilemektedir. Bu durumda devletin sosyal güvenliğe yaptığı harcamalar artacak, bu da devletin bütçesinin yükünü artıracaktır (Taş ve Bozkaya, 2012). Türkiye’de işsizliğin temelinde, tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörlerine geçişten kaynaklanan sorunlar yer almaktadır. Türkiye’de işsizliğin artmasında ve derinleşmesinde özel sektör ve kamu sektörü yatırımlarının yetersizliği, istikrarsız ekonomik ortam, nitelikli işgücü eksikliği, mevcut işgücünün işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte olmaması, ilerleyen teknoloji, eksik kapasite kullanımı, işgücünün piyasa özellikleri ve işleyişi ile ilgili eksiklikler öne çıkmaktadır (Özdemir vd. 2006). Türkiye’de kırsaldan kentlere doğru göçlerin olması özellikle kırsaldaki genç nüfusun şehirlere göç etmeleri şehirlerin nüfusunu önemli ölçüde arttırmıştır. Bu durumun işgücü piyasaları üzerine büyük etkileri olmuştur. Daha güzel işlerde çalışabilmek amacıyla kırsaldan göç eden bu insanlar ilerleyen teknoloji ve bilgi düzeyine uyum sağlayamadıkları için iş bulamamaktalar (Yüceol, 2007).

Türkiye’de işsiz nüfusun özellikleri incelendiğinde işsizliğin en yüksek olduğu yaş grubu 15-24 yaş arasındaki gençlerden oluştuğu ve genç nüfus içerisinde işsizlik oranının yüksek olduğu görölmektedir. 2021 Aralık ayı itibariyle 15-24 yaş grubunun işsizlik oranı %22’dir. İşsizlik oranları cinsiyetler bakımından değerlendirildiğinde kadınlar erkeklere göre daha kötü durumdadır. 2021 yılında erkeklerin işsizlik oranı %9, kadınlarda ise aynı oran %14,5 ve 15 yaş üstü işsizlik oranı %11’dir. İşsizlerin eğitim durumuna göre incelendiğinde ise işsizlik oranları; lise mezunlarında %14,1 mesleki veya teknik lise mezunlarında %12,9 ve yüksek-öğretim mezunlarında %12,4’tür (TÜİK, 2022).

3. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİKLE MÜCADELE İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Türkiye’de aktif ve pasif istihdam politikaları işsizlikle mücadele kapsamında uygulanan temel politikalarıdır. Türkiye’de ekonomik büyümenin sağlanması ile işsizliğin azaltılabileceği ve istihdamın artırılabilceği düşüncesi hakîmdir. Bu düşünce zamanla yerini sorunun temelini teşkil eden yapısal problemlerin çözümüne odaklanan aktif istihdam politikalarının uygulanması gerektiği fikrine bırakmıştır (Şahin ve Sevimli, 2013). İşsizliğin yol açtığı sorunları telafi etmeyi amaçlayan pasif istihdam politikaları ile de işsiz kalan bireylere yaşamlarını sürdürebilmeleri için gelir desteği sağlanmaktadır (Uçkan, 1998). İşsizlik sigortası gelir desteği sağlanan bu politikaların temelini oluşturmaktadır (Çondur ve Bölükbaş, 2014). İşsizlik ödeneği, ücret garanti fonu, iş kaybı tazminatı, kıdem tazminatı Türkiye’de uygulanan diğer pasif istihdam politikalarıdır. İşsizlere gelir desteği sağlanan pasif istihdam politikalarına ek işsizliğin nedenlerine odaklanan işsizliği sınırlandırıcı ve önleyici, problemi azaltmayı ve çözmeyi amaçlayan aktif istihdam politikaları da uygulanmaktadır (Uçkan, 1998).

Türkiye’de gençlerin yüksek oranlarda işsiz olması, işsizliğin yapısal bir özellik göstermesi durumu eğitim sisteminin iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli elemanları yetiştirecek biçimde düzenlenmesi, gençlerin iş bulmaları konusunda yönlendirilmesi, mesleki niteliklerini geliştirecek eğitimlerin sağlanması gibi istihdam politikaların uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenlerle aktif istihdam politikaları öne çıkmaktadır. Aktif istihdam politikalarının hedefinde en çok kadınlar, engelliler, gençler, uzun süreli işsizler gibi işgücü anlamında toplumun en kırılgan kesimini oluşturan gruplar yer almaktadır. Ayrıca bu politikalar kapsamında iş deneyimi kazandıracak, girişimciliği özendircek uygulamalar gibi proje ve programlar bulunmaktadır. Türkiye’de bu programların büyük

bir kısmı İŞKUR tarafından yürütülmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008). İşsizlik probleminin sebepleri ve sonuçlarını göz önüne alan aktif istihdam politikalarının Türkiye'deki ilk uygulamasına 1993 yılında uygulamaya başlanılan "Eğitim ve İstihdam" projesi örnek verilebilir. Bu uygulamanın amacı istihdama yönelik uygulamaların daha etkin olmasını sağlamaktır (Ay, 2012). Bu programın diğer amaçları ise kadınların istihdam edilebilirliğini artırmak, düşük nitelikli ve mesleki eğitimi eksik işsizlerin niteliklerini geliştirmektir (Karabulut, 2007).

Aktif istihdam politikalarına bir başka örnek özelleştirmelerdir. Özelleştirme uygulamaları teknik yardım ve sosyal güvenliği sözleşmesine 1994 yılında Dünya Bankası ile Hazine Müsteşarlığı imza atmıştır. Bu sözleşme kapsamında işgücü uyum programı oluşturulmuştur. Bu programda belirlenen konulara göre farklılaşan programlarda devletin farklı kurumları sorumlu olmuştur. Bunlar; yerel ekonomiyi geliştirme programlarından TOBB, küçük işletmelere danışmanlık programından Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı (KOSGEB), kamu yararına çalışma programları ve istihdam konularından İŞKUR sorumludurlar (Karabulut, 2007). 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de işsizliği çözmek konusunda aktif istihdam politikalarına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda oluşturulan politikalar, artan kamu harcamaları, canlanma politikaları, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) oluşturduğu istihdam olanakları, vergi indirimleri gibi uygulamalardan oluşmaktadır (Ay, 2012). Aktif İstihdam Tedbirleri ve Yerel Düzeyde Türkiye İş Kurumu'na Destek Projesi 2006 yılında yürütülmüştür. Aktif İşgücü Program Projesine benzeyen bu projenin hedefi; gençlerin ve kadınların işgücü piyasasına daha fazla dâhil olmalarını sağlamak ve istihdam olanaklarını artırmaktır (Taş ve Bozkaya, 2012).

Türkiye'de istihdamın geliştirilmesine yönelik çabalardan biri de Ulusal İstihdam Stratejisi'nin oluşturulmasıdır. Ulusal İstihdam Stratejisi Resmî Gazete'de 30 Mayıs 2014 tarihinde yayımlanmıştır. Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ile işsizlik problemini çözmek, orta ve uzun vadede istihdam oluşturan büyümeyi sağlamak, işgücü piyasa yapısındaki problemlere çözüm bulmak amaçlanmıştır. Strateji üçer yılı kapsayan eylem planları ile uygulanmaktadır. Son hazırlanan 2021 de yürürlüğe giren eylem planı 2021-2023 yıllarını kapsamaktadır. Bu strateji kapsamında belirlenen temel politika eksenleri ise şöyledir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2015):

- *Eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi*
- *İşgücü piyasasında güvence ve esnekliğin sağlanması*
- *Özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması*
- *İstihdam-sosyal koruma ilişkisinin güçlendirilmesi*

Ulusal İstihdam Stratejisi'nde 2023 itibariyle işsizlik oranının %5'e düşürülmesi, istihdam oranının %55 seviyelerine çıkartılması ve tarım sektörü dışında kayıt dışı istihdam oranının %15 oranını aşmaması hedeflenmiştir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2015). Bir başka istihdam stratejisi olan Ulusal Genç İstihdam Stratejisi 2021 yılında yürürlüğe girmiştir. Ulusal Genç İstihdam Stratejisi'nde 2023 itibariyle genç işsizlik oranının %17,8 seviyesine, gençlerin işgücüne katılma oranının %46 seviyesine, ne eğitimde ne de istihdamda olanların oranının %20 seviyesine getirilmesi hedeflenmiştir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2021a). İşsizlikle mücadele kapsamında Türkiye'de yapılan diğer uygulamalar olarak mesleki eğitim programları ve İŞKUR tarafından sağlanan hizmetlere de değinmek gerekmektedir.

Mesleki eğitim kursları işverenlerin ihtiyaç duyduğu elemanları etkin ve hızlı bir biçimde yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kurslar işverenin talep ettiği mesleklerde yetiştirilecek işgücünün nitelikli olmasını sağlamaktadır (İŞKUR, 2022). Türkiye'de mesleki eğitim programları kapsamında pek çok meslek edindirme kursu açılmış ve bu kurslar aracılığıyla işsizlere mesleki eğitim sağlamak amaçlanmıştır. Bu kursları oluşturan ve yürüten kurumlar başta İŞKUR olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, KOSGEB, belediyeler ve vakıflar, özel eğitim kurumlarıdır. Bu kurslar içerisinde en bilinenlerinden biri Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi (LİMME) projesidir. LİMME projesi Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda yürütülmüştür (Biçerli, 2004). Gençler için çıraklık eğitimi, bazı özel kurslar, meslek kursları, kız pratik sanat okulları, halk eğitim merkezleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın uyguladığı diğer mesleki eğitim kurslarıdır (Varçın, 2004).

İŞKUR'un istihdama yönelik sağladığı hizmetlerden biri olan iş ve meslek danışmanlığı, işverenlerin, iş arayanların ve öğrencilerin istihdam konularına yoğunlaşarak verilen danışmanlık

hizmetlerini ifade etmektedir. Bu hizmetler dahilinde işverenin talep ettiği nitelikte işgücüne erişimine yardımcı olunmakta, firmaların istihdam ve etkinliklerini artırma ve geliştirmelerine destek verilmekte, işverenler gerekli mevzuat hakkında bilgilendirilmektedir. Ek olarak İŞKUR'da kaydı olan ve iş sahibi olmak isteyenlere işlerini ve mesleklerini değiştirmelerine, mesleki becerilerini ilerletmelerine yardımcı olunmaktadır. Yükseköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ise meslek seçimlerinde kendi kişisel nitelikleri ile uyumlu meslekler tercih etmeleri gibi kariyerlerini planlama konularında rehberlik sağlanmaktadır (İŞKUR, 2017).

İŞKUR'un istihdama yönelik sağladığı hizmetlerden bir diğeri de iş ve işçi bulma hizmetidir. 1946 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur. Kurumun kuruluş amacı temel olarak, işverenlerin aradığı nitelikte çalışan, işsizlere de niteliklerine uygun işler bularak işgücü piyasasının aktörleri olan işveren ve işsizleri bir araya getirebilmektir. Yeni adıyla Türkiye İş Kurumu olan kurumun yasal dayanağı 2003 yılında oluşturularak, görevleri genişletilmiş ve kurumun yetkileri artırılmıştır (İŞKUR, 2017). Türkiye'de iş ve işçi bulma hizmetleri 2004 yılına kadar sadece kamu sektörü sorumluluğunda iken 2004 yılından sonra özel istihdam büroları yönetmeliği ile özel sektörde iş ve işçi bulma hizmeti sunabilmektedir (Biçerli, 2004). İş ve işçi bulma faaliyetlerinin özel sektör ayağını oluşturan özel istihdam büroları işgücü piyasası aktörleri olan işsizler ile işverenleri bir araya getirerek istihdamın artmasına yardımcı olan tüzel veya gerçek kişilerden oluşmaktadır. Özel istihdam bürolarına, işçi bulma hizmeti karşılığında işverenler belirli bir miktar ödeme yapmaktadırlar. Bu hizmet karşılığında iş arayanlar ise herhangi bir ücret ödememektedirler. Türkiye'de hizmet veren tüm Türkiye toplamında 612 özel istihdam bürosu bulunmaktadır. Geçici iş ilişkisi faaliyetinde bulunmak üzere izinli olan özel istihdam bürosu ise 33 adettir (İŞKUR, 2023a). Özel istihdam büroları yönetmeliğinde büroların faaliyetlerine ilişkin olarak iş ve işçi bulma konusunda aracılık hizmeti verebilecek, insan kaynakları, istihdam ve işgücü piyasası ile ilgili hizmetler sunabilecek ve mesleki eğitim sağlayabilecekleri belirtilmektedir. Özel istihdam büroları aracılık hizmetini kamu kurum ve kuruluşları için yapamaz yani yalnızca özel sektöre yönelik aracılık hizmeti gerçekleştirebilmektedirler. Özel istihdam bürolarının bir diğer faaliyeti geçici iş ilişkisi kurabiliyor olmalarıdır. Özel istihdam bürosunun kurumun izni dahilinde bir işçisini geçici işçi sağlama sözleşmesi yoluyla bir işverene devretmek şeklinde geçici iş ilişkisi kurabilir (Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği, 2016 md.4).

İstihdam sübvansiyonu uygulamalarıyla Türkiye'de çıkarılan çeşitli teşvik edici kanunlar ile istihdamı artırmak amaçlanmıştır. İstihdam sübvansiyonu programları ile iş bulma konusunda dezavantajlı olan engelliler, kadınlar, uzun dönemli işsizler ve gençler hedef alınmakta ve onların istihdam edilmelerine yardımcı olunmaktadır (Bulut, 2010). Bu dezavantajlı grupta yer alan kişilere kamu kurumlarında istihdam imkânı sağlanmaktadır. Özel sektör işvereni ise kanunla belirlenen sayıca dezavantajlı grupta yer alan insanları istihdam etmekle yükümlüdür (Karabulut, 2007).

1998 yılında yürürlüğe giren 4325 sayılı yasa ile Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen kalkınmada önceliğe sahip alanlar ve olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde yatırım yapılmasını teşvik ederek bu bölgelerde istihdam olanaklarını artırmak amaçlanmıştır. Bu yasada işverenin yapacağı istihdamlarda işverenin sosyal sigorta primi paylarının devletin karşılayacağı hükmü yer almaktadır (4325 sayılı kanun md.1-6). Bu istihdam teşvikine benzer şekilde 4447 sayılı kanuna 2018 yılında eklenen geçici 19. Madde kapsamında işverene teşvik sağlanacağı belirtilmektedir (4447 sayılı kanun geçici md.19). Türkiye İş Kurumu'nun yürüttüğü işbaşı eğitim programları istihdama yönelik teşvik programlarının bir örneğini oluşturmaktadır. Bu programa 2016 yılı aralık ayı sonuna kadar katılarak eğitim programlarını tamamlayanları istihdam eden işverenlerin sosyal sigorta primlerini devlet üstlenmiştir (İŞKUR, 2017). Asgari ücret desteği, işsizlik ödeneği alanların istihdam edilmesi için teşvik ve kadın, genç ve mesleki yeterlilik belgesi olanların istihdam edilmesinin teşviki günümüzde Türkiye İş Kurumu tarafından sağlanan istihdam teşvikleridir (İŞKUR, 2023c).

Günümüzde İŞKUR tarafından uygulanan aktif işgücü hizmetlerine yönelik faaliyetler şöyledir (İŞKUR, 2023b):

- Mesleki Eğitim Kursları
- İşbaşı Eğitim Programları
- Toplum Yararına Programlar

Bu faaliyetlere ek olarak İŞKUR'un yürüttüğü diğer programlar ise şöyledir (İŞKUR, 2023b):

- *Çalışanların Mesleki Eğitimi*
- *Sosyal Çalışma Programı*
- *Özel Politika ve Uygulamalar*
- *Korumalı İşyerleri Projesi*
- *Engelli ve Eski Hükümlüye Kendi İşini Kurma Desteği*
- *Engellinin İş Bulmasını Sağlayacak Destek Teknolojilerine İlişkin Projeler*
- *Engellinin İşe Yerleştirilmesi, İşe ve İşyerine Uyumunun Sağlanmasına Yönelik Projeler*
- *Engellilerin İstihdam Edilebilirliklerini Artırmayı Amaçlayan Mesleki Eğitim ve Rehabilitasyon Projeleri*

Türkiye'de KOSGEB tarafından yürütülen programlar ile girişimcilere ödemeler yapmak suretiyle destekler sağlanmaktadır. KOSGEB'in yürüttüğü destek programları (KOSGEB, 2022):

- İŞGEM/TEKMER programı, KOBİ Finansman Destekleri,
- İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri,
- AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri,
- Mikro ve Küçük İşletmelere Hızlı Destek Programı,
- Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri ve
- Girişimcilik Destekleri programlarından oluşmaktadır.

KOSGEB'in sağladığı destekler aynı zamanda zamanın koşullarını da dikkate alarak hazırlanmakta ve gerekli güncellemeler yapılmaktadır. Mikro ve küçük işletmelere hızlı destek programı buna örnek verilebilir. Bu programın amacı Covid-19 salgınından büyük ölçüde etkilenen ticaret ve hizmet sektörleri ile imalat ve imalat sektörünün tamamlayıcısı olan önceliğe sahip sektörlerdeki mikro ve küçük işletmelerin istihdam seviyelerinin salgın öncesi dönem ile aynı kalmasına hatta yeni çalışanlar işe almalarına ve bu işletmelerin çalışmalarına devam etmelerine yardımcı olmaktadır.

Türkiye'de salgının işgücü piyasasına olan olumsuz etkilerini bertaraf edebilmek için istihdama yönelik çeşitli önlemler hayata geçirilmiştir. İşsizliğin kontrolü, istihdamı korumak ve işgücü piyasasına salgının olumsuz yansımalarını azaltmak amacıyla Sosyal Koruma Kalkanı programı oluşturulmuştur. Bu program kapsamında yapılan uygulamalar şöyledir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2021b):

- Kısa Çalışma Ödeneği
- Nakdi Ücret Desteği
- İşsizlik Ödeneği
- Normalleşme Desteği

Kısa Çalışma Ödeneği uygulamasından faydalanılması için koşullar iyileştirilmiştir. Nakdi Ücret Desteği, Türkiye'de ilk defa 2020 yılında uygulanmıştır. İş sözleşmesi feshedilen fakat işsizlik ödeneği hakkı olmayan veya işverenin ücretsiz izne ayırdığı işçiler içerisinde kısa çalışma ödeneği hakkına sahip olmayanlar için işsiz kaldıkları veya ücretsiz izinde oldukları zaman süresince işsizlik sigortası fonundan ve İŞKUR tarafından ödeme yapılmıştır. Normalleşme Desteği, bu destekle özel sektörde çalışanların nakdi ücret desteği veya kısa çalışmanın bitmesi ile normal çalışma sürelerine geçmelerinin ardından gelen süreçte belirli bir süreliğine prim desteği sağlanmıştır (İŞKUR, 2020). Ayrıca Covid-19 döneminde Türkiye'de işten çıkarılma yasağı uygulanmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'na geçici madde eklenmek suretiyle işverenin haklı bir gerekçe olmaksızın iş veya hizmet sözleşmesini feshetmesi yasaklanmıştır. Bu ek maddede iş veya hizmet sözleşmesini fesheden işverene idari para cezası verileceği belirtilmiştir (4857 sayılı Kanun ek md. 10). Türkiye'de Covid-19 döneminde istihdama yönelik gerçekleşen diğer uygulamalar ise şöyledir: (İŞKUR, 2020).

- Uzaktan ve esnek çalışma modelinin geliştirilmesi
- İşverenin sosyal güvenlik primi ödemelerinde kolaylık sağlanması

- İstihdama Dönüş Teşviki
- Artı İstihdam Teşviki

Son yıllarda gençlere kodlama, oyun geliştirme uzmanı, bulut bilişim ve siber güvenlik gibi mesleklerde işbaşı eğitim programları ile eğitimler verilmiştir (İŞKUR, 2020). Bu programlar göz önüne alındığında Türkiye’de uygulanan mesleki eğitim programlarında zamanın koşullarına göre değişimlerin olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tüm bu açıklamalar ışığında Türkiye’de istihdamı artırmaya ve işsizliği azaltmaya, işsizliğin sebeplerine ve sonuçlarına yönelik İŞKUR başta olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlar tarafından ve bu kuruluşların işbirliğinde olan pek çok program ve projenin uygulandığı görülmektedir.

4. UMEM BECERİ’10 PROJESİ

Türkiye’de istihdam imkânlarının geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi, artırılması ve işsizlikle mücadele kapsamında çeşitli projeler yapılmakta ve politikalar yürütülmektedir. Bu projelerin önemli bir bölümünü İŞKUR üstlenmektedir. İŞKUR’un yürütmüş olduğu destek ve eğitim programları ve düzenlediği kurslar; işbaşı ve girişimcilik eğitim programları, toplum yararına programlar, hükümlülere yönelik kurslar, engellilere yönelik kurslar, özel politika kurslar, istihdam garantili istihdam garantisiz kurslar, meslek edindirme kursları gibi çeşitli programlardan oluşmaktadır (İŞKUR, 2014a). Bu projelerden biri de UMEM Beceri’10 projesidir. Ayrıca UMEM projesi dışında UMEM-İEP kursları işbaşı eğitim programları, UMEM Beceri’10 projesi işbirliğinde mesleki eğitim programı da uygulanmıştır. İşbaşı eğitim programı temelinde uygulanmakta olan bu program iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada kursiyerler UMEM kurslarında eğitim almakta ve bu kursları başarılı bir şekilde bitirenler ikinci aşamada işbaşı eğitim programına katılabilmişlerdir. İşbaşı eğitim programlarına katılan ve bu kursları başarıyla tamamlayan kursiyerler istihdam edilmişlerdir (İŞKUR, 2017).

Türkiye’de işsizliğin büyük ölçüde yapısal nitelikte olması, işsizlik probleminin çözümünde mesleki eğitimin yetersizliği başta olmak üzere işgücü piyasasının çeşitli yapısal sorunlarının çözülmesi gereğini öne çıkarmaktadır. Yapısal işsizliğin çözümünde piyasada işgücü talep ve arz uyumunun sağlanması oldukça önemlidir. UMEM Beceri’10 projesinin ortaya çıkışı, önemli ölçüde arz ve talep uyumsuzluğına dayanan yapısal işsizliğin çözümüne katkıda bulunulması fikrine dayanmaktadır. Bu projenin amacı işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliğe sahip işgücünün yetiştirilmesi ve işsizlere mesleki eğitim vermek yoluyla mesleki becerilerini geliştirmek ve onların istihdamını sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda oluşturulan UMEM Beceri’10 Projesi 23.06.2010 tarihinde imzalanan protokol ile yürürlüğe girmiş ve proje sanayi sektörünü kapsayacak biçimde uygulanmaya başlanmıştır (UMEM, 2015). Bu protokolde firmaların ihtiyacı olan nitelikte elemanları yetiştirmek konusunda kamu ve özel sektörün işbirliğinin artırılması ve eğitim istihdam ilişkisinin ortaya konmasının önemi vurgulanmıştır (UMEM, 2014a).

Tarım, sanayi, hizmet sektörlerini kapsayacak biçimde projenin uygulanacağını ifade eden ek protokol ise 29.03.2012 tarihinde imzalanmıştır. Projenin uygulandığı süreçte Uygulama Genelgesi ve Protokollerin revize edilmesi ihtiyacı nedeniyle 08.05.2014 tarihinde UMEM Beceri’10 Projesi Sanayi, Hizmet ve Tarım Sektörleri Uygulama Protokolü imzalanmıştır (UMEM, 2014a). Bu protokolün imzalanmasını takiben 2 yıl sonra projenin sonlanacağı protokolün 11. maddesinde yer almaktadır. Bu doğrultuda proje 2016 yılında tamamlanmıştır. Bu protokolü imzalayan taraflar (UMEM, 2014b).

- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı- İŞKUR Genel Müdürlüğü
- Milli Eğitim Bakanlığı- Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi’dir.

Bu protokol ile;

- UMEM Beceri’10 Projesinin tarım, hizmet ve sanayi sektörlerini kapsayacak biçimde geliştirilmesi

- Yerel işgücü piyasasının gerektirdiği nitelikte elemanların yetiştirilmesi
- Aldıkları eğitimler sonucu mesleki niteliği gelişen kişilerin istihdam edilmesi ve böylece işsizliğin azaltılması
- Proje kapsamında eğitim verilecek olan okulların araç-gereç, makine-teçhizat ihtiyaçları karşılanıp, teknik altyapılarının geliştirilmesi ve yenilenen teknolojik donanımına uyacak şekilde bu okulların eğitimcilerinin eğitim almalarının sağlanması
- Programın yönetiminde etkinlik sağlanması için bağımsız bir kurs yönetiminin kurulması amaçlanmıştır (UMEM, 2014b).

Proje kapsamında eğitim verilecek olan okullar Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ve İŞKUR tarafından belirlenmiştir. İllerin yerel işgücü piyasasına ait ihtiyaçları göz önüne alınarak belirlenecek kişilerin seçimi İŞKUR'a kayıtlı işsizler arasından yapılmıştır ve bu kişiler belirlenen meslek okullarında eğitim almalarının yanısıra TOBB'a üye işyerlerinde de işbaşı eğitimi alabilmişlerdir (UMEM, 2014b).

Pek çok kişinin mesleki bilgi edinmelerinin ve mesleki becerilerini geliştirmelerinin, mesleki eğitim almalarının ve onların iş sahibi olmalarının sağlanmasının amaçlandığı UMEM Beceri'10 projesi başlangıçta 19 ilde uygulanmış ve sonrasında Türkiye'nin bütün illerinde uygulama alanı bulmuştur (UMEM, 2015). Türkiye'nin 81 ilindeki İŞKUR il müdürlükleri proje kapsamında mesleki eğitim planı yapmıştır. Bu planın hazırlanma aşamasında kurumlar işgücü piyasasını incelemiş ve hangi mesleklerde eğitim sağlamaya ihtiyaç varsa o mesleklere yönelik eğitim programı oluşturmuştur (UMEM, 2015). İŞKUR İl Müdürlüğü, her ilin ticaret borsası, ticaret odası, sanayi odası ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan oluşan kurs yönetimleri kendi ilinde bulunan firmalardan işgücüne yönelik talepleri alır ve bu firmaların talepleri doğrultusunda belirli mesleklerde belirli bir sayıdaki işsize eğitim vermek üzere talepte bulunan firmalarda veya meslek liselerinde kurslar açılması kararı alınır. Eğitim verilecek mesleğe uyan niteliğe sahip, 15 yaşını aşmış ve İŞKUR'a kayıtlı işsizler arasında mülakat yapılır ve eğitim alacak kursiyerler bu mülakat sonucunda belirlenir. Bu kursiyerler firmaların talepleri doğrultusunda açılmış olan kurslara 6 ay süresince katılırlar ve eğitimini başarılı bir şekilde tamamlayan kursiyerler sertifika alırlar. Bu kursiyerlerin bir kısmı söz konusu firmalar tarafından işe alınır ancak firmaların bu kişileri işe alma yükümlülüğü yoktur (KSO, 2014). Ancak 2014 yılında imzalanan protokole kurs açılması talebinde bulunan firmalara, açılan kurslarda eğitimlere katılan ve kurslarını başarı ile tamamlayan kursiyerlerden en az yarısını işe almakla yükümlü olduğu hükmü eklenmiştir. Proje kapsamında açılan kurslara katılan kursiyerler firmalarda veya meslek liselerinde gereken eğitimi almışlardır (UMEM, 2015).

Bu programlar kapsamında açılan kursların masraflarını İŞKUR karşılamıştır. Kurslara katılan kişilerin aldıkları eğitim karşılığında yapmaları gereken bir ödeme bulunmamaktadır. Bu kurslara katılanların yol yemek gibi zorunlu ihtiyaçlarından oluşan masraflarını karşılamak amacıyla onlara günlük 25 TL ile 54 TL arasında cep harçlığı verilmiştir. Kursa devam ettiği süre boyunca bu kişilere genel sağlık sigortası, meslek hastalığı ve iş kazası sigortası hizmetleri sağlanmıştır (UMEM, 2015).

Firmalar nitelikli çalışana gerek duyduğu mesleklerde kurs açtırma imkanına sahiptir. Ayrıca firmaların kursiyerlerin eğitim aldıkları esnada yanlarında bulunma, kursların müfredatına katkıda bulunma ve kursiyerler için düzenlenen mülakatta bulunma hakları vardır. Bu kurslarda verilen eğitimler ile ilgili olarak firmaların mali sorumluluğu yoktur ve devletin teşviklerinden de faydalanabilirler. Firmalar bu kursiyerleri işe aldıklarında işverenin sigorta primini belirli bir süre İŞKUR karşılamıştır. Bu ödemelerin süresi; kadınların ve 18-29 yaş grubunda olan erkeklerin istihdam edilmesi durumunda 42 ay, 30 yaşını aşmış erkeklerin istihdam edilmesi halinde ise 30 aydır (UMEM, 2015).

5. UMEM BECERİ'10 PROJESİ FAALİYETLERİ: KARAMAN, AKSARAY, KAYSERİ, DENİZLİ, KONYA İÇİN DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışmada, ilk uygulaması 2011 yılında yapılan ve 2016 yılına kadar uygulanmaya devam eden UMEM Beceri'10 projesinin uygulandığı dönemde Aksaray, Denizli, Karaman, Kayseri, Konya illerindeki faaliyetleri incelenmiş ve bu projenin seçilen illerdeki faaliyetlerine ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Bu illerin seçilmesinde illerin sanayi sektörü yapıları dikkate alınmıştır. Karaman sanayisinde gıda sektörü önemli bir yere sahiptir. Aksaray ili sanayisinde otomotiv ve gıda sektörü ön

plandadır. Denizli sanayisinde tekstil sektörü ne çıkmaktadır ve ilin sanayisinde gıda sektörü de yer tutmaktadır. Kayseri ili sanayisinde mobilya sektörü önemli bir yere sahiptir. Konya ili sanayisinde tarım makineleri ve gıda sektörü üretimde öncelikli sektörler arasındadır. Karaman ve Aksaray illerinin sanayileri benzer sektörel yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Diğer illerin ise kısmen farklı sektörel üretimleri bulunmaktadır. Bu çalışmada seçilen iller arasında projeye ilişkin faaliyetler kıyaslanmıştır. Bu projeye dair faaliyetler proje kapsamında eğitim alan kadın ve erkek kursiyerlerin sayısı, proje sonrası istihdam sayısı ve oranı ve eğitim verilen kursların iş alanları açısından incelenmiştir.

5.1. Karaman

Karaman'da tarım sektörü ekonomik faaliyetler de önemli bir yer tutmaktadır. Karaman'ın sanayi yapısı incelendiğinde ilk üç işletme sırasıyla gıda ürünleri (%21), makine ve ekipmanlar (%18) ve elektrik gaz ve buhar (%12) sektörleri bulunmaktadır. Karaman'ın sanayi sektörü istihdamında yer alan ilk üç sektör ise sırasıyla gıda ürünleri (%72), diğer madencilik taş ocakçılığı (%3) ve makine ve ekipmanlar (%3) sektörleridir (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). İlin sanayisinde gıda ürünleri imalatı önemli bir yere sahiptir. İmalat sanayi istihdamının %97'si gıda ürünleri imalatında gerçekleşmiştir. Ticareti yapılan ürünler ise arpa ve buğday gibi tarım ürünleri ile helva, un, bulgur gibi gıda ürünleridir (Türkiye Cumhuriyeti, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013).

Karaman'da UMEM Beceri'10 projesi kapsamında açılan kurslar yoğun olarak gıda sektöründe olmakla birlikte farklı sektörlerde de eğitimlerin verildiği ifade edilebilir. Hiç kuşkusuz ki yoğunluğun gıda sektöründe olmasının nedeni Karaman'da üretim tarım sektörü ağırlıklı olması ve sanayi sektörünün gıda temelli yapıya sahip olmasıdır. UMEM kursları aracılığıyla eğitim verilen diğer iş alanları, Makineci (Dikiş) işleri, Ayakkabı İmalatçısı (Sayacı) işleridir (Karaman alışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016).

Tablo 1: UMEM Projesi Karaman Faaliyetleri (2011-2015)

Yıllar	Kurs Sayısı	Kursiyer sayısı			Mezun olanlar			İstihdam sayısı			İstihdam oranı	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	Kursiyer	Mezun
2011	14	145	240	385	97	198	295	2	152	154	%47,7	%52,2
2012	24	115	1032	1147	68	840	908	36	786	822	%71,6	%90,5
2013	6	214	66	280	162	53	215	103	41	144	%51,4	%66,9
2014	1	32	37	69	14	28	42	12	22	34	%49,2	%80,9
2015	1	6	0	6	6	0	6	3	0	3	%50	%50
Toplam	46	512	1375	1887	347	1119	1466	156	1001	1157	%61,3	%78,9

Kaynak: Karaman alışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

Karaman ilinin 2011 ile 2015 yılları arası dönemde UMEM Beceri'10 projesi kapsamında gerçekleşen faaliyetleri Tablo 1'de gösterilmektedir. Buna göre bu yıllarda toplam 46 ayrı kursta kursiyerlere eğitim imkânı sağlanmıştır. Bu kurslarda 1357'si kadın 512'si erkeklerden oluşan toplam 1887 kursiyer eğitim almıştır. Kurslarını başarı ile tamamlayan 1466 kursiyer olmuştur ve bunların 1119'u kadın, 347'si erkek kursiyerlerden oluşmuştur. Bu eğitimler sonrasında proje dönemi boyunca tüm yıllarda toplamda 1001'i kadın kursiyerlerden, 156'sı erkek kursiyerlerden oluşan toplam 1157 kişi istihdam edilmiştir. Bu sonuçlar bize eğitim alan kursiyerlerin %61'inin kurslarını tamamlayanların ise %78'inin istihdam edildiğini göstermektedir. Karaman'da proje kapsamında en fazla faaliyet 2012 yılında gerçekleşmiştir, istihdam oranı ve sayısı, mezun olan kişi ve kursa katılan kursiyer sayısı en fazla bu yılda olmuştur. 2012 yılında istihdam oranı %90, istihdam edilen kişi sayısı 822, mezun olan kişi sayısı 908 ve kursa katılan kişi sayısı 1147 olmuştur. Karaman ilinde projeden en çok kadınların yararlandığını ifade etmek mümkündür. İstihdam edilenlerin, eğitim alanların büyük bölümünü kadın kursiyerler oluşturmuştur. Proje sonrasında başarılı olan erkek kursiyerlerin %44,9'u kadın kursiyerlerin ise %89'u istihdam edilmiştir. Bu durumu açılan kursların ve verilen eğitimlerin gıda sektörüne yoğunlaşması ile izah etmek mümkündür.

Hizmet sektörü Türkiye'de kadın istihdamının en çok olduğu sektördür ve ev işlerine en yakın işlerin gıda, tekstil gibi iş alanlarını kapsıyor olması kadınların yoğun olarak bu iş alanlarında çalışmasına etken olduğu ifade edilebilir (Duruoğlu, 2007). Bu sektörlerde istihdam edilen kadınların ücretleri erkeklerin ücretine kıyasla daha düşük olmaktadır. Bu nedenle işverenler için kadınların

çalıştırılması daha cazip olmaktadır. Kadınların kazançlarının genellikle evin tüm maddi sorumluluğunu üstlenen eşlerinin kazançlarına ek kazanç olarak görülmesi, kadınların daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olmalarına etken olduğu söylenebilir. Buna ek olarak kadınların düşük ücretlerle daha kolay çalışmalarına başka bir gerekçe olarak onların yetersiz eğitim düzeyine sahip olmaları gösterilebilmektedir (Özaktaş ve Konur, 2012).

5.2. Aksaray

Aksaray ilinde ekonomik faaliyetler ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık sektörlerinde olmaktadır. Başta arpa, buğday olmak üzere ayçiçeği, fasulye, mısır, soğan, patates, şeker pancarı vb. ürünlerin üretimi yapılmaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Aksaray'da motorlu kara taşıtları ve ekipmanları birinci rekabet gücü yüksek sektördür. Makine imalat sanayi sektörü ise ilde ikinci rekabet gücü en yüksek sektördür (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013). Aksaray ilinde sanayi işletmelerinin çalışan sayısına göre ölçek dağılımı incelendiğinde %1,81'inin büyük, %6,45'inin orta, %33,87'sinin küçük, %57,86'sının mikro ölçekli işletmelerden oluştuğu görülmektedir. Sanayi işletmelerinin %19,76'sı gıda ürünleri, %13,31'i elektrik gaz, buhar ve %12,50'si metalik olmayan ürünler sektörleri ilk üç sektördür. İstihdam da ise ilk üç sırada yer alan sektörler gıda ürünleri (%21,81), otomotiv ve treyler (%17,83) ve giyim eşyaları (%16,55) sektörleridir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

Aksaray'da proje kapsamında kalite kontrolcü, gaz altı kaynakçılığı, giysi tadilatçılığı, dokuma konfeksiyon makineciliği, el ve makine dikişçiliği işlerinde kurslar açılmış ve eğitimler verilmiştir (Aksaray Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016). Aksaray ilinde UMEM Beceri'10 projesi kapsamında gerçekleşen faaliyetler incelendiğinde diğer illere kıyasla söz konusu faaliyetlerin oldukça az gerçekleştiği görülmektedir. Proje kapsamında eğitimlerini tamamlayanların istihdam edilme oranları ise diğer illere kıyasla yüksektir. Proje kapsamında eğitimlerini tamamlayanların toplamda %88'i istihdam edilmiştir. Her yıl için istihdam edilme oranları ise 2013 yılında %97, 2014 yılında %95 ve 2015 yılında %79'dur. Proje kapsamında Aksaray'da 22 tane kurs açılmış ve bu kurslarda 536 kursiyer eğitim almıştır. Bu kursiyerlerin 260'unu kadınlar 276'sını erkekler oluşturmuştur. Bu eğitimleri 137'si erkek, 173'ü kadın kursiyerlerden oluşan toplam 310 kursiyer başarı ile tamamlamıştır. Aldıkları eğitimler ile kurslarını tamamlayan ve sonrasında istihdam edilen kişi sayısı 274'tür. Bunların 166'sını kadın, 108'ini erkek kursiyerler oluşturmuştur. Bu kurslarda eğitim alan kadın kursiyer sayıları ile erkek kursiyer sayıları birbirine yakındır ve erkeklerde istihdam edilen kişi sayısı istihdam edilen kadın sayısından azdır. Kurslarını başarı ile tamamlayan kadınlarda istihdam oranı %96 olmuştur. Kurslarını başarıyla tamamlayan erkeklerde ise istihdam oranı %78 olmuştur. Aksaray ilinde proje desteği ile üç yılda eğitim alan ve istihdam edilen kişi sayısı 2015 yılında en çoktur. 2014 yılında ise istihdam oranı %97 oranı ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Tablo 2).

Tablo2: UMEM Beceri'10 Projesi Aksaray Faaliyetleri (2013-2015)

Yıllar	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Mezun Olanlar			İstihdam Sayısı			İstihdam Oranı	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	Kursiyer	Mezun
2013	6	76	90	166	48	58	106	46	57	103	%62	%97
2014	3	50	47	97	26	37	63	25	35	60	%61	%95
2015	13	150	123	273	63	78	141	37	74	111	%40	%79
Toplam	22	276	260	536	137	173	310	108	166	274	%51	%88

Kaynak: Aksaray Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

Aksaray'da yoğunlukla tekstil sektöründe kursların açılması ilde bu kurslara kadınların katılımını ve proje sonrası kadın istihdamının yüksek olmasını açıklamaktadır. Bu çalışmanın önceki bölümünde ifade edildiği gibi Türkiye'de konfeksiyon ve tekstil sektöründe kadın istihdamı yüksektir bu nedenle bu sektörlerde kurslar açıldığında kurs sonrası kadın istihdamı yüksek olmaktadır.

Türkiye'de kadın istihdamı konfeksiyon sektöründe yaklaşık olarak %40, tekstil sektöründe yaklaşık %37'dir. Kadın istihdam oranı Türkiye genelinde ise %25'tir. Bu sektörlerde yapılan işlerin nitelikleri çok da farklı olmamasına rağmen bu işlerin bir kısmı erkeklerin bir kısmı kadınların yatkın olduğu işler gibi düşünülmektedir. Örneğin ütü ve boya yapma işleri erkeklerin daha iyi yaptığı işler,

kesim ve dikim yapmak ise daha çok kadınların yapabildiği işler gibi algılanmaktadır (Gültekin, 2016).

5.3. Kayseri

Kayseri ilinde sanayi işletmelerinde öne çıkan sektörler mobilya imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı ve gıda ürünleri imalatı sektörleridir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Sanayi işletmeleri sektörel dağılımında ilk üç sektör mobilya (%24,29), metal ürünleri (%13,34) ve gıda ürünleri (%7,21) sektörleri yer almaktadır. Sanayi sektörü istihdamında yer alan ilk üç sektör mobilya (%26), elektrikli teçhizat (%14,49) ve tekstil (%12,1) sektörleridir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

UMEM Beceri'10 projesi kapsamında Kayseri ilinde gerçekleşen faaliyetler açısından incelenen diğer iller arasında öne çıkmaktadır. Proje ile gerçekleşen istihdam oranı ve sayısı, kursiyer sayısı, açılan kurs sayısı bu ilde yüksek oranlara ve miktarlara ulaşmıştır. 2011 ile 2015 yılları arasında proje kapsamında her yıl pek çok iş kollarında ve mesleklerde 173 ayrı kurs açılmıştır. Bu proje ile Kayseri'de kurslar aracılığıyla mesleki eğitim verilen iş kolları çoğunlukla sentetik çuval imal makinesi operatörlüğü, dikiş makinesi operatörlüğü, tekstil terbiye işçiliği, dokumacı/dokuma makineleri operatörlüğü, metal levha işçiliği, iplik eğirme operatörlüğü (ring/vater/vargel), tel halat imal işçiliği, kablo imal makinesi operatörlüğüdür (Kayseri Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016).

Proje kapsamında açılan kurslarda 84'ü kadınlar 2290'ı erkeklerden oluşan 2374 kursiyer mesleki eğitim almıştır. Bu kurslardan 1698 kişi başarılı olarak mezun olmuştur. Bu mezun olanların 63'ü kadın kursiyerlerden 1635'i erkek kursiyerlerden oluşmuştur. İlde proje ile toplam 1021 kişi istihdam edilmiştir ve istihdam edilenlerin 994'ü erkek, 27'si kadın kursiyerdir. Mezun olan kadınların %42'si, erkeklerin ise %60'ı istihdam edilmiştir ve toplam istihdam oranı ise %60'tır (Tablo 3).

Tablo 3: UMEM Kayseri Faaliyetleri (2011-2015)

Yıllar	Kurs Sayısı	Kursiyer sayısı			Mezun olanlar			İstihdam sayısı			İstihdam oranı	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	Kursiyer	Mezun
2011	35	546	8	554	406	7	413	171	0	171	%30,8	%41,4
2012	43	572	6	578	430	4	434	270	4	274	%47,4	%63,1
2013	46	608	32	640	389	29	418	190	17	207	%32,3	%49,5
2014	32	356	30	386	259	19	278	224	3	227	%58,8	%81,6
2015	18	208	8	216	151	4	155	139	3	142	%65	%91,6
Toplam	173	2290	84	2374	1635	63	1698	994	27	1021	%43	%60

Kaynak: Kayseri Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

5.4. Denizli

Denizli sanayisinde işletmelerin önemli bir bölümü tekstil sektöründe faaliyet göstermektedir. İşletmelerin sektörel dağılımında ilk üç sırada %41,69 tekstil, %16,28 gıda ve %7,02 metalik ürünler sektörleri bulunmaktadır. Sanayi sektörü istihdamında ise ilk üç sırada %50,74'lük oranla tekstil, %10,96'lık oranla metalik olmayan ürünler ve %8,79'luk oranla gıda sektörü vardır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Denizli sanayisinde tekstil sektörü rekabet gücü yüksek birinci öncelikli sektördür ve gıda sektörü ise rekabet gücü yüksek ikinci öncelikli sektördür (İŞKUR, 2014b).

Denizli'de proje kapsamında en çok eğitim verilen ve en fazla istihdam sağlanan iş alanları, ayakkabı imalatçılığı, kalite kontrolcü-tekstil, örtüaltı sebze yetiştiriciliği (seracı), kumaş paketleme işçiliği, makineci (dikiş) işleridir. Denizli'de proje 2013, 2014 ve 2015 yıllarında faaliyet göstermiştir ve ilde proje kapsamında 61 tane kurs açılmıştır. Açılan bu kurslara 1048 kişi katılmış ve bunların 764'ünü kadınlar ve 287'sini erkekler oluşturmuştur. Kurslarını başarı ile tamamlayan 752 kişinin 570'i kadın kursiyerler 182'si erkek kursiyerlerdir. İlde proje sonrası 399'u kadın kursiyerlerden, 123'ü erkek kursiyerlerden oluşan toplam 522 kişiye istihdam sağlanmıştır. Proje ile kadın kursiyerlerin %76'sı istihdam edilmiştir. İlde proje ile toplam istihdam edilen kişiler kurslarını başarı ile tamamlayanların %69'unu oluşturmaktadır (Tablo 4). Bu ilde proje kapsamında açılan kurslara katılanların daha çok kadınlardan oluştuğu ve haliyle kadın istihdamının da erkeklere kıyasla fazla

olduğu görülmektedir. Bu durumu daha öncesinde projenin Karaman ilindeki faaliyetleri açıklanırken ifade edildiği gibi kurslarda eğitimi verilen işlerin nitelikleri ile açıklamak mümkün olmaktadır.

Denizli'de tekstil sektörü öne çıkan bir ildir ve bu sektörün de yoğun emek gücü gerektirmesi proje dahilinde de kadın kursiyerin fazla olması kadın istihdamının yüksek olması beklenen bir durumdur. Türkiye genelinde tekstil sektörünün yaklaşık %37'si kadın çalışanlardan oluşmaktadır (Dedeoğlu, 2012). Denizli ilinde ise tekstil sektöründe istihdam edilenlerin yaklaşık olarak yarısını kadın çalışanlar oluşturmaktadır (DSO, 2013; Yavuzçehre, 2014).

Tablo 4: UMEM Beceri'10 Projesi Denizli Faaliyetleri (2013-2015)

Yıllar	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Mezun Olanlar			İstihdam Sayısı			İstihdam Oranı	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	Kursiyer	Mezun
2013	23	117	294	411	81	215	296	60	189	249	%61	%84
2014	22	106	265	371	64	181	245	47	121	168	%45	%69
2015	16	64	205	266	37	174	211	16	89	105	%39	%50
Toplam	61	287	764	1048	182	570	752	123	399	522	%49	%69

Kaynak: Denizli Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

5.5. Konya

Konya'da ticareti yapılan ürünler tarımsal ve hayvansal ürünler, tarım makineleri, otomotiv yan sanayi, mermer, alüminyum, tuz, dokuma giyim, imalat makineleri, demir-çelik ürünleri, tarıma dayalı işlenmiş ürünler, mobilya, ayakkabı, lastik plastik ürünleridir. Sektörel bazda sanayi işletmeleri dağılımında ilk üç sırada yer alan sektörler; %17,23'lük oranla makine ve ekipmanlar, %16,26'lık oranla metal ürünleri ve %11,13'lük oranla gıda sektörüdür (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Konya ilinde sanayi sektörü istihdamı incelendiğinde ilk üç sırayı %20,72'lik oranla gıda ürünleri, %19,58'lik oranla makine ekipmanlar ve %10,59'luk oranla metal ürünler almıştır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

Plastik enjeksiyon, konfeksiyon, gaz altı kaynakçılığı ve CNC operatörlüğü Konya ilinde eleman ihtiyacının en çok olduğu ve en fazla kursun açıldığı iş alanlarıdır (KSO, 2014). UMEM projesi dahilinde Konya ilinde 2011-2015 yıllarında farklı sektörler ve mesleklerde toplamda 100 ayrı kursta eğitim verilmiştir. Bu kurslara katılan kişi sayısı 1638'dir ve bunların 597'si kadınlardan 1041'i erkeklerden oluşmuştur. Eğitimlerini başarıyla tamamlayan kişi sayısı ise 1291'dir ve bu kursiyerlerin 557'sine istihdam sağlanmıştır (Tablo 5). Kurslarını başarıyla bitiren kursiyerlerin sadece %43'ü istihdam edilmiştir. Bu oranla Konya ili için proje faaliyeti sonucunun, projenin başvuru şartları arasında yer alan kurslarında başarılı olanların %50'sinin istihdam edilmesi hedefinden uzak olduğunu açıkça göstermektedir. Projenin uygulandığı her yıl için incelenecek olursa yıllara göre istihdam oranları değişkenlik göstermektedir. Konya ilinde proje kapsamında mezun olanlar arasından istihdam edilme oranı 2011 yılında %38, 2012 yılında %52, 2013 yılında %48, 2014 yılında %12 ve 2015 yılında %51 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam oranı 2014 yılında %12 ile en düşük orandadır ve en yüksek orana ise %52 ile 2012 yılında ulaşılmıştır. Diğer yıllarla kıyaslandığında 2012 yılı aynı zamanda istihdam edilenlerin sayısı ve kursa katılanların sayısının en fazla olduğu yıl olmuştur. 2014 yılında ise İstihdam edilenler en az sayıdadır (Tablo 5).

Tablo5: UMEM Konya Faaliyetleri (2011-2015)

Yıllar	Kurs Sayısı	Kursiyer sayısı			Mezun olanlar			İstihdam sayısı			İstihdam oranı	
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	Kursiyer	Mezun
2011	30	384	69	453	292	60	352	104	30	134	%29	%38
2012	35	376	255	631	295	206	501	153	110	263	%41	%52
2013	16	121	111	232	91	101	192	35	58	94	%40	%48
2014	11	119	72	191	96	61	157	0	20	20	%10	%12
2015	8	41	90	131	28	61	89	20	26	46	%35	%51
Toplam	100	1041	597	1638	802	489	1291	312	244	557	%34	%43

Kaynak: Konya Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

5.6. İller Düzeyinde UMEM

UMEM Beceri'10 projesinin Karaman, Aksaray, Kayseri, Denizli ve Konya illerindeki faaliyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 6'da gösterilmektedir. Buna göre proje kapsamında en fazla meslek edindirme kursu Kayseri ilinde açılmıştır. Kayseri'de açılan kurs sayısı toplam 173 olmuştur. Kayseri'den sonra en fazla meslek edindirme kursu açılan il Konya ilidir. Konya'da toplam 100 farklı kurs açılmıştır. Proje ile diğer illerde açılan kurs sayıları Denizli'de 61, Karaman'da 46, Aksaray'da 22 olmuştur. Bu mesleki eğitim kurslarında Kayseri'de 2374 kursiyer, Karaman'da 1887 kursiyer, Konya'da 1638, Denizli'de 1048, Aksaray'da 536 kursiyer eğitim almıştır. Kurslarda eğitimlerini tamamlayanların istihdam edilme durumları incelendiğinde Karaman'da 1157 kursiyerin, Kayseri'de 1021 kursiyerin, Konya'da 557 kursiyerin, Denizli'de 522 kursiyerin ve Aksaray'da 274 kursiyerin istihdam edildiği grlmektedir. İllerde proje aracılığıyla sağlanan kurslarını tamamlayanların istihdam oranları Aksaray'da %88, Karaman'da %78, Denizli'de %69, Kayseri'de %60 ve Konya'da %43 olmuştur.

Tablo 6: İl Düzeyinde UMEM Faaliyetleri

İller	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Mezun Olanlar			İstihdam Sayısı			İstihdam Oranı
		E	K	T	E	K	T	E	K	T	
Karaman	46	512	1375	1887	347	1119	1466	156	1001	1157	%78,9
Aksaray	22	276	260	536	137	173	310	108	166	274	%88
Kayseri	173	2290	84	2374	1635	63	1698	994	27	1021	%60
Denizli	61	287	764	1048	182	570	752	123	399	522	%69
Konya	100	1041	597	1638	802	489	1291	312	244	557	%43

Kaynak: Konya alışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

Projede oluşturulan kurslar ve verilen eğitimler ve illerde faaliyet gösteren firmaların çalışma alanlarına, illerin ekonomilerine, sanayisine ve işgücünün yapısına göre farklılık göstermektedir. Her ilde kurslarda verilen eğitimler birbirinden farklılaşan mesleklerde olmuştur. Dokuma ve konfeksiyon makineciliği Aksaray'da, unlu mamller paketleme işçiliği Karaman'da, kablo imal makinesi operatörlüğü Kayseri'de, dikiş ve dokuma makineciliği Denizli'de, gaz altı kaynakçılığı ve CNC operatörlüğü Konya'da öne çıkan meslekler olmuştur.

İstihdam oranları açısından bakıldığında istihdam oranı en düşük olan il Konya ilidir. Konya ilinde kurslara katılan kişi sayısı ile istihdam edilen kişi sayısı çalışma kapsamında proje faaliyetleri incelenen diğer illere kıyasla yüksek olmasına rağmen istihdam oranının düşük olduğu grlmektedir. Aksaray'da istihdam edilen kişi sayısı ile eğitim alanların sayısı düşük olmasına rağmen istihdam oranı en fazla olan il olmuştur. Bu durumdan mesleki eğitim alan kişi sayısının yüksek olmasından ziyade verilen eğitimlerin neticesinde istihdam sağlanabilmesinin gereği açığa çıkmaktadır. Kaynakların israf olmaması bağlamında istihdam sağlanabileceği ölçüde eğitimlerin verilmesinin önemi ortadadır. Ancak aldıkları bu mesleki eğitimler sonucu daha yüksek bir mesleki niteliğe ve beşeri sermayeye ulaşması nedeniyle projeden faydalanan bu işsizlerin başka firmalarda iş bulabilme imkânları artmaktadır.

7. SONUÇ

İşsizlik Türkiye'de en temel ekonomik ve sosyal problemlerinden biridir. İşsizliğe neden olan pek çok etmen vardır ve işsizlik bu nedenlere göre eşitlenebilmektedir. İşsizliğin nedenlerini bilmek uygulanacak politika ve programların etkinliği açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda incelendiğinde Türkiye'de işsizlik büyük ölçüde yapısal niteliktedir ve iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte elemanı karşılamakta zorluk çekilmektedir. İşgücü piyasasında emek arzı ile emek talebi arasında hem sayısal olarak hem de nitelik bakımından oluşan farklılığın işsizliğin derinleşmesine ve çözümünün zorlaşmasına neden olabileceğini söylemek mümkündür. Yani işveren nitelikli eleman ararken işsizler de iş ararken karşılıklı olarak uyum sağlanamamaktadır. Bu durum Türkiye'nin işsizlikte karşı karşıya kaldığı en temel problemlerden biridir. Bu sorunu eğitim sistemimizde yaşanılan aksaklıklar ile temellendirmek mümkündür. İş piyasasının aradığı nitelikte insanları eğitim

sistemimiz yetiştirebilmekte yetersiz kalmaktadır. Türkiye'nin eğitim sisteminde ciddi reformların yapılmasına ihtiyacı vardır. Bu kapsamda mesleki eğitimin niteliğinin teknolojiye ilerlemeler gibi işgücü piyasasında değişen koşullara uygun biçimde revize edilmesi ve mesleki eğitim verecek okul veya kurumların sayısının artırılması gerekmektedir. Meslek seçimi için yönlendirmelerin ortaokul seviyesinde ve doğru bir biçimde yapılması önem arz etmektedir.

Türkiye'de işsizliğin nedenlerine odaklanan politikalar ile işsizliğin yol açtığı sorunları telafi etmeye yönelik politikalar uygulanmaktadır. İşsizliğin nedenlerini dikkate alarak geliştirilen politikalar kapsamında mesleki eğitim programları önemli bir yere sahiptir. UMEM Beceri'10 projesi bu programlara bir örnek teşkil etmektedir. UMEM Beceri'10 projesi 2011 ile 2015 yılları arasında Türkiye'nin tüm illerinde uygulanan bir projedir.

Bu çalışmada UMEM Beceri'10 projesinin Aksaray, Karaman, Denizli, Kayseri ve Konya illerine ilişkin yapılan incelemelerde Karaman ilinde 1887 kişinin, Aksaray ilinde 536 kişinin, Kayseri ilinde 2374 kişinin, Denizli ilinde 1048 kişinin, Konya ilinde 1638 kişinin proje kapsamında mesleki eğitim aldığı görülmüştür.

İşsizlikle mücadele kapsamında pek çok proje ve programların yapıldığı Türkiye'de işsizliğin büyük ölçüde yapısal nitelik göstermesi, mesleki eğitimi ön plana çıkaran UMEM projesinin önemini ortaya koymaktadır. UMEM Projesinin işgücü piyasasında işgücü talebinin olduğu iş alanları için gereken mesleki niteliği sağlayacak kişilerin yetiştirilmesine olanak sağlayan bir eğitim programı olduğu ifade edilebilir. Hangi mesleklerde nitelikli işgücüne ihtiyaç varsa o meslek gruplarında eğitimler verilmesinin, meslek okullarının makine araç gereç bakımından donanımlarının artırılmasının projenin önemli bir katkısı olduğu söylenebilir. Projenin bir diğer katkısı da işsizlerin beceri kazanması ile istihdam edilebilirliklerinin artması olarak ifade edilebilir. Projenin kurs ve kursiyer masrafları ile eğitimlerini tamamlayan kursiyerler arasından istihdam sağlanması sonucu belli sürelerle sigorta primlerini üstlenen devlet olması işverenleri projeden faydalanmaya ve proje sonrası istihdam sağlamaya teşvik edeceğini söylemek mümkündür. Türkiye'de işgücünün en kırılgan kesimini oluşturan kadın ve gençlerin proje sonrası istihdam edilmesi durumunda İŞKUR'un işverenin sigorta prim ödemesini diğerlerinden daha uzun süreler için karşılıyor olması da işverenleri bu kişileri istihdam etmeye teşvik edebilecektir.

UMEM Beceri'10 projesi kapsamında gerçekleşen eğitimler sonucu eğitimlerini tamamlayanlar arasından Aksaray'da 274, Karaman'da 1157, Kayseri'de 1021 ve Konya'da 557 kişi için istihdam sağlanmıştır. Proje sonrası istihdam oranları Aksaray'da %88, Karaman'da %78, Denizli'de %69, Kayseri'de %60 ve Konya'da %43'tür. Proje sonrası istihdam oranı en yüksek olan il Aksaray iken en düşük istihdam oranına sahip il ise Konya'dır. Bu anlamda incelenen iller arasında UMEM Beceri'10 projesinin en başarılı olduğu ilin Aksaray ili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

UMEM Beceri'10 projesinin iş piyasasının aradığı niteliklere sahip kişileri yetiştirmeye işsizlerin mesleki becerilerini geliştirmeye ve onların iş bulmalarını kolaylaştırmaya odaklanan bir projedir. Bu nedenle işsizliğin çözümünü zorlaştıran ana konulardan biri mesleksizlik olan Türkiye'de amaçları bakımından önemli bir projedir. Türkiye'de eğitim sisteminin işgücünün ihtiyacı olan nitelikte elemanları yetiştirmekte yetersiz kalması böyle proje ve programlara olan gereksinimi artırmaktadır. Bu bağlamda UMEM gibi projeleri istihdam artırmakta daha başarılı hale getirebilmek için, iller arasındaki başarı farkının irdelenmesi ve bu farklılıkların yeni uygulanacak projelerde dikkate alınması gerekmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmada "Etik Kurul" izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

KAYNAKÇA

Aksaray Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, (2016). Aksaray Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü veri tabanı.

Ay, S. (2012). Türkiye'de işsizliğin nedenleri: İstihdam politikaları üzerine bir değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), 321-341.

- Bayraktar, Y. B. (2021). *Makro İktisat* (12. Baskı). 4T Yayınevi.
- Biçerli, M. K. (2004). *İşsizlikle mücadelede aktif istihdam politikaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1563.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2008). Türkiye’de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 45-65.
- Buluş, A. (2014). *Youth employment in Turkey and a new approach to unemployment reduction policies unem the project of specialized Professional training centres*. Symposium on Business and Economics in Times of Crisis 2014, Lupcon Center for Business Research, Lizbon.
- Bulut, S. (2010). *Türkiye’de aktif istihdam politikası aracı olarak düzenlenen işgücü eğitim kurslarının istihdam açısından belirleyiciliği*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi niversitesi].
- elik, K. (2013). *Makro İktisada Giriş* (5. Baskı). Derya Kitapevi.
- ondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014). Türkiye’de işgücü piyasası ve genç işsizlik-büyüme ilişkisi üzerine bir inceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 77-93.
- Dedeoğlu, S. (2012). *Türkiye’de tekstil sektörü ve kadın işçiler Gaziantep Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman araştırması*. ILO Yayınları.
- Denizli alışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, (2016). Denizli alışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü veri tabanı.
- Denizli Sanayi Odası (DSO), (2013). Denizli ve Türkiye’de tekstil sektörü ve toplam işçi sayısı.
- Dinççağ, A. (2011). OECD beceri stratejisi ve UMEM projesi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Politika Notu*, 1325252508-2.
- Dinler, Z. (2004). *İktisada Giriş*. Ekin Yayınevi.
- Duruoğlu, T. (2007). Emek piyasasında cinsiyetçi ücret ayrımı: Bursa organize sanayi bölgesinde bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (24), 61-76.
- Erdem, K. (2012). *İşsizlikle Mücadelede Mesleki Eğitimin nemi: Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi*. [Yüksek Lisans Tezi].
- Gültekin, M. (2016). Denizli tekstil sanayisinde sosyal sermaye: Baskın aile firmalarının üretim ve emek örgütlenmesinde akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 236-263.
- Işığıok, . (2011). Türkiye’de işsizlikle mücadelede bir aktif emek piyasası politikası aracı olarak uzmanlaşmış meslek edindirme merkezleri projesi (Umem/Beceri'10): Bursa rneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (61), 21-38.
- İşKUR, (2014a). Türkiye İş Kurumu Aktif işgücü programları.
- İşKUR, (2014b). Türkiye İş Kurumu, İşgücü temel göstergeleri.
- İşKUR, (2017). Türkiye İş Kurumu, Aktif işgücü programları.
- İşKUR, (2020). 2020 Yılı faaliyet raporu.
- İşKUR, (2023a). Özel istihdam büroları. <https://www.iskur.gov.tr/ozel-istihdam-burolari/>
- İşKUR, (2023b). Aktif işgücü programları. <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-igucu-programlari/>
- İşKUR, (2023c). Teşvikler. <https://www.iskur.gov.tr/isveren/tesvikler/>
- Karabulut, A. (2007). *Türkiye’deki işsizliği önlemede aktif istihdam politikalarının rolü ve etkinliği*. [Uzmanlık Tezi] T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

- Karaman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, (2016). Karaman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü veri tabanı.
- Kayseri Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, (2016). Kayseri Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü veri tabanı.
- Konya Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, (2016). Konya Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü veri tabanı.
- Konya Sanayi Odası (KSO), (2014). UMEM kursları. <http://www.kso.org.tr>
- Koray, M. (2000). *Sosyal politika* (I. Baskı). Ezgi kitabevi.
- KOSGEB, (2022). KOSGEB destekleri. <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler>
- Köklü, A. (1976). *Makro iktisat*. S yayınları.
- Mankiw, G. N. (2009). *Makroekonomi*. (Ö. F. Çolak, Çev.), Eflatun Yayınevi.
- Özaktaş, F. D. ve Konur, F. (2012), Türkiye'de kadının işgücüne katılımında bölgesel kalkınma ajanslarının rolü ve uygulama örnekleri, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 63-82.
- Özdemir, S., Ersöz, H. Y. ve Sarıoğlu. İ. (2006). *İşsizlik sorununun çözümünde KOBİ'lerin desteklenmesi*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği, (2016). Türkiye İş Kurumu, Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161011-1.htm>
- Pekin, T. (2012). *Makro Ekonomi* (6. Baskı). Zeus Kitabevi.
- Şahin, B. E. ve Sevimli, Y. (2013). Aktif istihdam politikaları kapsamında uygulanan işgücü yetiştirme kursları ve İşkur'un önemi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-10.
- Taş, S. ve Bozkaya, G. (2012). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de uygulanan istihdam politikaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 151-176.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, (2015). Ulusal İstihdam Stratejisi. <https://www.csgeb.gov.tr/media/56914/uis-2014-2023.pdf>
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2021a). Ulusal genç istihdam stratejisi (2021–2023). <https://www.csgeb.gov.tr/media/86869/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2012-2023.pdf>
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2021b). Haberler. <https://www.csgeb.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-koruma-kalkani-kapsaminda-yaptigimiz-yardimlerin-tutari-45-5-milyar-liraya-yaklasti/>
- Türkiye Cumhuriyeti Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2013). 81 İl sanayi durum raporları. <http://www.ebso.org.tr/ebsomedia/usefullink/6131533781-il-sanayi-durum-raporupdf.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2019). 81 İl sanayi durum raporları. <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu2603011644>
- TÜİK, (2022). TÜİK İş gücü istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2022-45644>
- TÜİK, (2023). TÜİK İşgücü istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-202349386#:~:text=Mevsim%20etkisinden%20ar%C4%B1nd%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9F%20istihdam%20oran%C4%B1,%31%2C%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.>
- Uçkan, B. (1998). Küreselleşme ve devletin iş piyasasındaki rolü. *Çimento İşveren Dergisi*, 12(2), 4-15.

- UMEM, (2014a). Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, UMEM Beceri'10 Projesi Sanayi, Hizmet ve Tarım Sektörleri Uygulama Genelgesi.
- UMEM, (2014b). Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, UMEM Beceri'10 Projesi Sanayi, Hizmet ve Tarım Sektörleri Uygulama Protokolü.
- UMEM, (2015). UMEM Beceri'10 programı.
- Varçın, R. (2004). *İstihdam ve işgücü piyasası politikaları*. Siyasal Kitabevi.
- Yavuzçehre, P. S. (2014). Tekstil sektöründe çalışan kentli kadın işçilerin yoksulluk halleri. *alışma İlişkileri Dergisi*, 5(1), 22-37.
- Yüceol, H. M. (2007). Türkiye'de bölgesel işgücü hareketleri, işsizlik ve ekonomik kalkınma. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 9(1), 108-128.
- Zaim, S. (1997). *alışma ekonomisi* (10. Baskı). Filiz Kitabevi.